

# Onemocnění horních cest dýchacích – přehled registrovaných fytofarmak

**Karel Vašut**

Ústav aplikované farmacie, Veterinární a farmaceutická univerzita Brno

Onemocnění horních cest dýchacích patří k nejčastějším infekčním onemocněním. V léčbě se tradičně uplatňují různé druhy a formy léčiv, řada z nich je na rostlinné bázi nebo s obsahem rostlinných extraktů a silic. Využívá se mnoha různých účinků fytofarmak, která mohou být používána samostatně nebo se vhodně kombinují a doplňují. Pro svou šetrnost a účinnost jsou oblíbená u dětských pacientů.

**Klíčová slova:** fytofarmaka, kašel, rýma, vhodné indikace.

## Upper respiratory tract disease: an overview of registered phytopharmaceuticals

Upper respiratory tract disease is among the most common infectious diseases. Treatment traditionally employs various kinds and forms of drugs a number of which are plant-based or contain plant extracts and essential oils. A large variety of effects of phytopharmaceuticals are utilized; they can be used alone or in combinations. Given their patient-friendly nature and efficacy, phytopharmaceuticals are preferred in paediatric patients.

**Key words:** phytopharmaceuticals, cough, rhinitis, proper indications.

## Terapie kašle, expektorancia

Nejčastěji používanou skupinu fytofarmak představují přípravky pro léčbu kašle obsahující extrakt z břečťanu popínavého (*Hedera helix*).

Terapeutický efekt mají v břečťanu obsažené saponiny, které mají expektorační, bronchodilatační a protizánětlivý účinek. Vzhledem k mechanismu účinku saponinů by tyto přípravky neměly být

podávány pacientům s peptickým vředem. V některých případech je břečťan kombinován s dalšími rostlinnými přípravky (tymián, prvosenka...), které vhodně doplňují jeho expektorační účinek.

**Tab. 1.** Terapie kašle, expektorancia

| Název přípravku (složení)                                                        | Indikace/Kontraindikace                                                                                                                                | Dávkování                                                                                                                                                          | Způsob podání                                                                                                      |
|----------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>BRONCHIPRET TYMIÁN<br/>A BŘEČŤAN SIRUP<br/>(extrakt z břečťanu a tymiánu)</b> | K léčbě akutní nekomplikované bronchitidy                                                                                                              | Děti 1–5 let: 3x denně 3,2 ml<br>Děti 6–11 let: 3x denně 4,3 ml<br>Dospělí a dospívající od 12 let: 3x denně 5,4 ml                                                | Bronchipret sirup se užívá neředěný a zapíjí se tekutinou (nejlépe vodou).                                         |
| <b>BRONCHIPRET potahované tablety<br/>(extrakt z břečťanu a prvosenky)</b>       | Akutní a chronická bronchitida se zvýšeným zaleněním a kašlem<br>Hypersenzitivita. Je třeba opatrnosti u pacientů s gastritidou nebo žaludečním vředem | Dospělí a dospívající od 12 let: 3x denně 1 tableta                                                                                                                | Potahované tablety se užívají nerozkousané před jídlem s dostatečným množstvím tekutin (nejlépe sklenicí vody).    |
| <b>HEDELIX sirup (extrakt z břečťanu)</b>                                        | Expektorans<br>Hypersenzitivita na účinnou látku                                                                                                       | Kojenci do 1 roku: 1x denně 2,5 ml<br>Děti od 1–4 let: 3x denně 2,5 ml<br>Děti od 5–12 let: 3 až 4x denně 2,5 ml<br>Dospělí a dospívající od 12 let: 3x denně 5 ml | Pro účely přesného dávkování obsahuje balení přípravku stříkačku pro perorální podání/odměrnou lžičku se stupnicí. |
| <b>PROSPAN 7 mg/ml sirup<br/>(extrakt z břečťanu)</b>                            | Symptomatická léčba akutních zánětů dýchacích cest a chronických bronchitid<br>Hypersenzitivita na účinnou látku                                       | Děti do 1 roku věku: 2x denně 2,5 ml<br>Děti 1–5 let: 3x denně 2,5 ml<br>Děti 6–9 let: 3x denně 5 ml<br>Dospělí, dospívající a děti nad 10 let: 3x denně 5 ml      | Sirup se užívá při dávkování třikrát denně ráno, v poledne a večer, při dávkování dvakrát denně ráno a večer.      |

KORESPONDENČNÍ ADRESA AUTORA:

PharmDr. Karel Vašut, Ph.D., vasutk@vfu.cz

Ústav aplikované farmacie, Veterinární a farmaceutická univerzita Brno, Palackého tř. 1, 612 42 Brno

Převzato z: Pediatr. praxi 2020; (Suppl. B): 10–14

Článek přijat redakcí: 11. 12. 2019

Článek přijat k publikaci: 7. 1. 2020

| Název přípravku (složení)                                          | Indikace/Kontraindikace                                              | Dávkování                                                                                                                                | Způsob podání                                                                                                                                                       |
|--------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>HEDELIX S.A. perorální kapky (extrakt z břečťanu)</b>           | Expektorans                                                          | Děti ve věku od 2–4 let: 3x denně 16 kapek<br>Děti od 5–12 let: 3 až 4x denně 16–20 kapek<br>Dospělí a děti od 12 let: 3x denně 31 kapek | Hedelix s.a. se užívá nezředěný, zapíjí se dostatečným množstvím vody.<br>Dětem se doporučuje podávat Hedelix s.a. v čaji nebo ovocné šťávě.<br>Užívá se při jídle. |
|                                                                    | Hypersenzitivita, Asthma bronchiale, hypersenzitivita dýchacích cest |                                                                                                                                          |                                                                                                                                                                     |
| <b>HELIXIR sirup (extrakt z břečťanu)</b>                          | Expektorans                                                          | Děti 2–5 let: 2x až 3x denně 1 ml<br>Děti 6–11 let: 2x až 3x denně 1–2 ml<br>Dospělí a dospívající od 12 let: 3x denně 2 ml              | Užívat při jídle, zapít dostatečným množstvím tekutiny.                                                                                                             |
|                                                                    | Hypersenzitivita, opatrnost nutná při gastritidě, peptických vředech |                                                                                                                                          |                                                                                                                                                                     |
| <b>MUCOPLANT BŘEČŤANOVÝ SIRUP PROTI KAŠLI (extrakt z břečťanu)</b> | Expektorans                                                          | Děti 2–5 let: 2x denně 10 ml<br>Děti 6–11 let: 2x denně 15 ml<br>Dospělí a dospívající od 12 let: 3x denně 15 ml                         | Užívá se neředěný bez ohledu na jídlo, zapít dostatečným množstvím tekutiny.                                                                                        |
|                                                                    | Hypersenzitivita na účinnou látku                                    |                                                                                                                                          |                                                                                                                                                                     |

**Tab. 2.** Terapie bronchitid, akutního kašle

| Název přípravku (složení)                                     | Indikace/Kontraindikace                | Dávkování                                                                                                                                                                 | Způsob podání                                                |
|---------------------------------------------------------------|----------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------|
| <b>KALOBA kapky (Pelargonium sidoides)</b>                    | Symptomatická léčba akutní bronchitidy | Dětem ve věku od 1 do 5 let: 3x denně 10 kapek<br>Dětem ve věku od 6 do 12 let: 3x denně 20 kapek<br>Dospělým a dospívajícím nad 12 let: 3x denně 30 kapek                | Kapky se užívají s trochou tekutiny ráno, v poledne a večer. |
|                                                               | Hypersenzitivita                       |                                                                                                                                                                           |                                                              |
| <b>KALOBA 20 mg/7,5 ml sirup (Pelargonium sidoides)</b>       | Symptomatická léčba akutní bronchitidy | Děti ve věku 1 do 5 let: 3x denně 2,5 ml sirupu<br>Děti ve věku od 6 do 12 let: 3x denně 5 ml sirupu<br>Dospělí a dospívající starší 12 let: 3x denně 7,5 ml sirupu       | Dobře zapít.                                                 |
|                                                               | Hypersenzitivita                       |                                                                                                                                                                           |                                                              |
| <b>KALOBA 20 mg potahované tablety (Pelargonium sidoides)</b> | Symptomatická léčba akutní bronchitidy | Děti ve věku od 6 do 12 let: 2x denně 1 potahovanou tabletu (ráno, večer).<br>Dospělí a dospívající nad 12 let: 3x denně 1 potahovanou tabletu (ráno, v poledne a večer). | Užívají se nerozkousané s trochou tekutiny.                  |
|                                                               | Hypersenzitivita                       |                                                                                                                                                                           |                                                              |

**Tab. 3.** Rýma, akutní záněty nosních dutin

| Název přípravku (složení)                                                                                                            | Indikace/Kontraindikace                                                                                        | Dávkování                                                                                                                          | Způsob podání                                                                                                                                                                                    |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>SINUPRET kapky (kořen hořce žlutého, květ prvosenky jarní, nať šťovíku kyselého, květ bezu černého, nať sporýše lékařského)</b>   | Akutní a chronické záněty paranasálních dutin a respiračního traktu.<br>Podpůrná terapie antibakteriální léčby | Děti od 2 do 5 let 3x denně 15 kapek<br>Děti od 6 do 11 let 3x denně 25 kapek<br>Dospělí a dospívající od 12 let 3x denně 50 kapek | Může se užívat s tekutinou (např. se sklenicí vody), například proto, aby se dětem zamaskovala hořká chuť. Pacientům s citlivým žaludkem se doporučuje užívat SINUPRET perorální kapky po jídle. |
|                                                                                                                                      | Hypersenzitivita                                                                                               |                                                                                                                                    |                                                                                                                                                                                                  |
| <b>SINUPRET tablety (kořen hořce žlutého, květ prvosenky jarní, nať šťovíku kyselého, květ bezu černého, nať sporýše lékařského)</b> | Akutní a chronické záněty paranasálních dutin a respiračního traktu.<br>Podpůrná terapie antibakteriální léčby | Děti od 6 do 11 let 3x denně 1 tableta<br>Dospělí a dospívající od 12 let 3x denně 2 tablety                                       | Užívají se nerozkousané s trochou tekutiny.                                                                                                                                                      |
|                                                                                                                                      | Hypersenzitivita                                                                                               |                                                                                                                                    |                                                                                                                                                                                                  |
| <b>SINUPRET forte (kořen hořce žlutého, květ prvosenky jarní, nať šťovíku kyselého, květ bezu černého, nať sporýše lékařského)</b>   | Akutní a chronické záněty paranasálních dutin a respiračního traktu.<br>Podpůrná terapie antibakteriální léčby | Dospělí a dospívající od 12 let 3x denně 1 tabletu                                                                                 | Užívají se nerozkousané s trochou tekutiny.                                                                                                                                                      |
|                                                                                                                                      | Hypersenzitivita                                                                                               |                                                                                                                                    |                                                                                                                                                                                                  |
| <b>SINUPRET akut (kořen hořce žlutého, květ prvosenky jarní, nať šťovíku kyselého, květ bezu černého, nať sporýše lékařského)</b>    | Léčba akutních nekomplikovaných zánětů paranasálních dutin                                                     | Dospělí 3x denně 1 tabletu                                                                                                         | Užívají se nerozkousané s trochou tekutiny.                                                                                                                                                      |
|                                                                                                                                      | Hypersenzitivita, peptický vřed                                                                                |                                                                                                                                    |                                                                                                                                                                                                  |

## Terapie bronchitid, akutního kašle

Pro symptomatickou terapii bronchitidy (virového původu nebo jako doplněk antibiotické terapie u bronchitidy bakteriální etiologie) lze použít extrakt

z rostliny *Pelargonium sidoides*. Působí stimulaci nespecifických obranných mechanismů, má přímé antibakteriální a antivirové vlastnosti, cytoprotektivní a antioxidační vlastnosti. Velkou výhodou je možnost použití již u dětí od 1 roku věku (Tab. 2).

## Rýma, akutní záněty nosních dutin

Rýma a akutní záněty nosních dutin představují jedno z nejčastějších onemocnění horních cest dýchacích. Virová nebo sekundární

**INZERCE**

**Tab. 4.** Terapie bronchitid, sinusitid, přídatná léčba respiračních symptomů při CHOPN

| Název přípravku (složení)                                         | Indikace/Kontraindikace                                                                                                                                                                                                                                                                  | Dávkování                                             | Způsob podání                                                                                                                                                                                                                                                                 |
|-------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>SOLEDUM 200 MG enterosolventní měkké tobolky</b><br>(cineolum) | Symptomatická léčba akutní bronchitidy a běžného nachlazení.<br>Symptomatická léčba akutní nepurulentní sinusitidy.<br>Přídatná léčba respiračních symptomů při chronické obstrukční plicní nemoci (CHOPN) zahrnující chronickou obstrukční bronchitidu a bronchiální astma u dospělých. | Dospělí a dospívající od 12 let<br>3x denně 1 tobolka | Tobolky přípravku Soledum 200 mg se polykají celé a zapíjejí se větším množstvím nepříliš horké tekutiny (nejlépe 200 ml vody), asi 30 minut před pravidelným jídlem.<br>Jedincům s citlivým žaludkem se doporučuje užívat přípravek Soledum 200 mg během pravidelného jídla. |
|                                                                   | Hypersenzitivita na léčivou látku.<br>Dávivý kašel či pseudo-záškrt (subglotická laryngitida).                                                                                                                                                                                           |                                                       |                                                                                                                                                                                                                                                                               |

**Tab. 5.** Terapie nachlazení, onemocnění horních cest dýchacích

| Název přípravku (složení)                                                                                                                                                                     | Indikace/Kontraindikace                                                                                                                     | Dávkování                                                                                                                                  | Způsob podání                                                                                                                              |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>BIOTUSSIL kapky</b><br>(list šalvěje lékařské, proskurníkový kořen, nať rdesna ptačího, tymiánová nať, kopřivová nať, fenyklý plod, květ bezu černého, jitrocelový list, lékořicový kořen) | Pomocný lék při akutních a chronických onemocněních dýchacích cest                                                                          | Děti od 4 do 7 let 3x krát denně 10–15 kapek<br>Děti od 7 do 12 let 3x denně 25 kapek<br>Dospívající od 12 let a dospělí 3x denně 50 kapek | Dospělí mohou přípravek používat neředěný, dětem se podává se lžící čaje.                                                                  |
|                                                                                                                                                                                               | Závažné kardiovaskulární choroby, hypokalemie, peptický vřed, těžké poruchy jater a ledvin, astma, akutní obstrukční laryngitida v anamnéze |                                                                                                                                            |                                                                                                                                            |
| <b>ČAJOVÁ SMĚS PŘI NACHLAZENÍ</b><br>(květ bezu černého, lipový květ, jitrocelový list, plod fenyklu obecného sladkého, lékořicový kořen)                                                     | Nemoci z nachlazení, provázené zvýšenou teplotou, záněty dutiny ústní a horních cest dýchacích; podporuje pocení                            | Čaj se pije teplý 3x denně, lze ho použít i ke kloktání                                                                                    | 1 nálevový sáček se přelije 0,25 l vroucí vody a nechá se 5–10 min vyluhovat v zakryté nádobě. Nesmí se vařit.                             |
|                                                                                                                                                                                               | Kardiovaskulární a renální insuficience, zánětlivá nebo cholestatická onemocnění jater, hypokalemie, těžká obezita, těhotenství a kojení    |                                                                                                                                            |                                                                                                                                            |
| <b>ČAJ Z KVĚTU BEZU ČERNÉHO</b><br>(květ bezu černého)                                                                                                                                        | Úleva od časných příznaků nemocí z nachlazení (provázených zvýšenou teplotou)                                                               | Čaj se pije teplý 3–5x denně, lze ho použít i ke kloktání                                                                                  | 1 nálevový sáček se přelije 0,25 l vroucí vody a nechá se 5–10 min vyluhovat v přikryté nádobě.                                            |
|                                                                                                                                                                                               | Hypersenzitivita na léčivou látku                                                                                                           |                                                                                                                                            |                                                                                                                                            |
| <b>JITROCELOVÝ ČAJ</b>                                                                                                                                                                        | Katary horních cest dýchacích, zmírňuje dráždění ke kašli, podporuje vykašlávání, uvolňuje hleny                                            | Čaj se pije 3x denně                                                                                                                       | 1–2 nálevové sáčky se přelijí 0,25 l vroucí vody a nechají se 5 min vyluhovat v přikryté nádobě. Nesmí se vařit.                           |
| <b>PULMORAN</b><br>(list šalvěje lékařské, proskurníkový kořen, nať rdesna ptačího, tymiánová nať, kopřivová nať, fenyklý plod, květ bezu černého, jitrocelový list, lékořicový kořen)        | Adjuvans při akutních a chronických onemocněních horních cest dýchacích. Působí antisepticky a expektoračně.                                | Pije se teplý 3x denně                                                                                                                     | 1 polévková lžíce/nálevový sáček se přelije 250 ml vařící vody a po 15 minutách vyluhování v přikryté nádobě se scedí, čaj se nesmí vařit. |
|                                                                                                                                                                                               | Hypersenzitivita na léčivou látku<br>Nedoporučuje se během těhotenství a kojení                                                             |                                                                                                                                            |                                                                                                                                            |

bakteriální infekce poškozuje řasinkový epitel sliznice, který za fyziologických okolností zajišťuje transport hlenu z vedlejších nosních dutin do dutiny nosní a z dutiny nosní je pak hlen transportován do nosohltanu. Rostlinné extrakty obsažené v níže uvedených přípravcích zvyšují slizniční sekreci buď gastrickým reflexem prostřednictvím stimulace aferentních parasympatických vláken a/nebo přímým účinkem na mucinózní buňky. Výsledkem je zlepšení průchodnosti dýchacích cest a omezení zánětlivých procesů (Tab. 3).

## Terapie bronchitid, sinusitid, přídatná léčba respiračních

## symptomů při chronické obstrukční plicní nemoci

Komplexní účinek při onemocnění horních cest dýchacích je zajištěn jednou ze složek eukalyptové silice – cineolem. Cineol podporuje vykašlávání a má expektorační účinek, zvyšuje mukociliární clearance a snižuje dušnost. Byl prokázán také jeho protizánětlivý a antioxidační účinek (Tab. 4).

## Terapie nachlazení, onemocnění horních cest dýchacích

Tradiční rostlinné léčivé přípravky, obsahující kombinace více rostlinných drog, se dlouhodobě užívají jako doplňková léčba při nemocech

z nachlazení provázených zvýšenou teplotou, při zánětech dutiny ústní a horních cest dýchacích, podporují pocení a mají expektorační účinek. Čajové směsi zajišťují dostatečný příjem tekutin, který je důležitou součástí terapie.

V současné době lze pro terapii nachlazení, kašle, bronchitid a dalších onemocnění horních cest dýchacích různé etiologie použít množství registrovaných fytofarmak, u nichž byla prokázána jejich účinnost. S úspěchem lze použít i jako doplňkovou terapii při užívání dalších léčiv jako jsou antibiotika či analgetika, kdy v řadě případů můžeme využít jejich synergicky působící efekt a podpořit léčbu či zkrátit dobu nemoci (Tab. 5).

## LITERATURA

1. Irwin RS, Baumann MH, Bolser DC et al. Diagnosis and management of cough executive summary: ACCP evidence based clinical practice guidelines. Chest 2006; 129 (Suppl. 1): 1–23.
2. Horník P. Akutní záněty horních cest dýchacích u dětí. Pediatr. praxi 2009; 10(5): 340–342.
3. Al-Snafi Ali. Pharmacological and therapeutic activities of Hedera helix - A review. IOSR Journal Of Pharmacy; Volume 8, Issue 5 Version I (May 2018): 41–53.
4. Morice AH, Fontana GA, Belvisi MG et al. ERS guidelines on the assessment of cough. Eur. Respir. J. 2007; 29(6): 1256–1276.
5. SPC informace jednotlivých přípravků. (cit. 1.12.2019). Dostupné na <http://www.sukl.cz/modules/medication/se-arc.php>